

ELŐSZÓ.

Mióta hazánk Europa figyelmét nagyobb mértékben magára vonja s ügyeink a külföldi sajtó által is tárgyaltatnak, egy az, mire nézve a különben eltérő nézetek megegyeznek, azon meggyőződés: hogy helyzetünk fő nehézségei a nemzetiségi kérdés megoldásában fekszenek. Ez az, mire elleneink reményeiket építik, mi ügyünk barátait aggodalommal tölti el s e hon leghivebb fiaiban a jövő iránt néha kételyeket ébreszt.

Nem osztom a nézetet, mely a nemzetiségi kérdésben csak veszélyeket lát, s úgy vagyok meggyőződve, hogy e kérdés megoldása, mely, ha annál tévedénk, hazánkat veszélylyel fenyegeti, ha az sikerül, szabadságunk legbiztosabb garantiája lehet: de hogy jelen viszonyaink között e kérdésnél egy sem fontosabb, hogy a kedélyeknek megnyugtatója, alkotmányos szabadságunk, sőt állami létünk fennállása nagy részben ennek megoldásától függ, – az kétségtelen, s ép oly bizonyos nézetem szerint az is, hogy a jelen pillanatban még hiányzanak azon előzmények, melyeket én e megoldás feltételeinek tartok.

Az utolsó 16 évnek tapasztalásai meghozták gyümölcsüket. Kemény mesterektől, de annál jobban

– VI –

megtanultuk: hogy e haza népeire, mint a multban, úgy a jövőben csak egy sors vár s hogy szabadságunk, mint az elnyomás, csak közös lehet; de ha a vita, mely e kérdés körül előbb oly szenvedélyesen folyt, utolsó időben elhallgatott is, ha a kölcsönös keserűség enyhült, s az egyetértésnek szüksége mindenki által elismertetik, nem kevésbé bizonyos: hogy azon véleménykülönbségek, melyek a nemzetiségi kérdés megoldását eddig lehetetlenné tévék, most is léteznek, hogy e téren most is egyiránt erős meggyőződések, egyiránt tiszteletre méltó érzések állnak egymással szemközt, s hogy, miután a nemzetiség, mint a vallás, a kedélynek ügye s így azon tárgyak közé tartozik, melyek véglegesen nem a többség parancsoló szava, hanem csak kölcsönös egyetértés által döntethetnek el, ezt azon uton, melyet követünk, nem fogjuk elérni.

Egész kiterjedésben méltánylom én azoknak nézeteit, kik hazánk jelen válságos helyzetében elkerülni akarnak mindent, mi polgárai között meghasonlást idézhetne elő s az alig lecsillapult szenvedélyeket újra fölgerjeszthetné; de ha e tekintetek kötelességünké teszik, hogy oly kérdéseket tárgyalva, melyek az egyesek kedélyére mély hatást gyakorolnak, óvatosak legyünk s méltányossággal szóljunk elleneinknek még azon nézeteiről is, melyek nekünk előítéleteknek látszanak: e tekintetek nem menthetnek föl e kérdések tárgyalásától. A veszély, melylyel a nemzetiségi elv hazánkat fenyegeti, nem a vitában, mely felette támadt, hanem azon mély ellentétben fekszik, mely a polgárok érzéseiben s meggyőződésében e kérdésre nézve létezik, s ez nem mellőztethetik el az által, hogy minden discussiót kikerülve, a létező ellentéteket magunk s mások

– VII –

előtt eltakarjuk. A leghevesebb vita közelebb fog hozni egymáshoz, mint a hallgatás, mely csak a kölcsönös bizodalmatlanságot, a kérdés megoldásának ezen legnagyobb akadályát növelheti s mentül fontosabb az ügy, mentül nagyobbak annak nehézségei: annál szükségesebb, hogy azokkal szembeszálljunk s kimerítő discussio által a törvényhozásnak utjait előkészítsük, melyen kívül ezen ügynek végleges s megnyugtató béfejezése lehetetlen.

Kisebb kérdéseknél a hallgatás néha megszüntetheti az izgatottságot; de nagyoknál, hol mint a nemzetiségi kérdésnél a viszálynak oka az állások természetében fekszik: az egyenletlenségnek magva, mely egyszer gyökeret vert, csak nő, ha azt békében hagyjuk s hol valóságos ellentétek léteznek a gyógyszer csak férfias őszinteségben s kimerítő discussióban kereshetjük.

Ez meggyőződésem s ez azon ok, mely arra birt, hogy a nemzetiségi kérdés iránti nézeteimet ezennel a közönségnek átadjam. – Nem újak azok; tapasztalásaim s hosszas tanulmányok csak azon meggyőződésben erősítettek meg, melyet tizenöt év előtt egy e tárgyról kiadott német értekezésben és később a XIX-ik század uralkodó eszméinek befolyásáról az álladalomra irt nagyobb munkámban kimondtam, s olvasóim jelen iratomban csak azon elveknek bővebb fejtegetését fogják találni, melyeket a nemzetiségi kérdés tárgyában az utolsó országgyűlés által kiküldött bizottmány jelentésében s törvényjavaslatában felállított: de miután az 1861-iki országgyűlés feloszlata miatt ezen elvek kimerítő discussiója elmaradt, s a mód, melyen az említett törvényjavaslat azok által fogadtatott, kik magokat egyes

– VIII –

nemzetiségek szóvivőinek tekintik megmutatta: hogy sem törvényhozásunk szándékai, sem azon elvek melyeket a választmány a nemzetiségi kérdés tárgyalásánál követett, kellőleg nem méltányoltattak: hasznosnak sőt szükségesnek tartom, hogy e hiány az irodalom által pótolassék, magától értetvén, hogy ennek feladása csak ezen elveknek általános fejtegetésében kereshető. A részletes alkalmazás, s egyes törvény javaslatok készítése, nem az irodalom hanem a törvényhozás köréhez tartozik, mely az egész nemzet képviselőiből állván a sokféle érdekek teljes ismerete, és a különböző elvek kimerítő megvitatása által elkerülheti azon egyoldalúságot, melytől az egyes ki valamely nagy fontosságú kérdés megoldásán fárad a legjobb akarat mellett is alig biztosíthatja magát.

Ismerem a nehézségeket melyekkel feladásom így is jár.

Valamint egészen töretlen utakon is könnyebben haladunk, mint olyanokon, hol kerekünk minden nyomon mély vágásokba akad: úgy nincs nehezebb, mint oly valamiről szólani, mi hosszabb ideig általános vitatkozás tárgyaul szolgált. Tudom s tapasztaltam, hogy ki hazánkban a nemzetiségi kérdéstről beszél, könnyen félreértéseknek teszi ki magát, s ha azt részrehajlatlanul tárgyalja közönyösséggel, ha melegebben szól részrehajlással vádoltatik: de e nehézségek mind csak az egyest érhetik s a közügy a discussio által, meggyőződésem szerint, csak nyerhet s így el kell fogadnom ezen meggyőződésem következeit, azon öntudatban keresve s találva megnyugtatót: hogy annyi éven át folytatott törekvéseim a nemzetiségi kérdés megoldását ugyan nem fogják eredményezni; de hogy fáradozásaim ezen ügy körül

nem voltak egészen hasztalanok, legalább annyiban nem, a mennyiben ezek is azon mindinkább terjedő meggyőződésre hatottak; hogy a nemzetiség kérdése nem egy vagy más külön nemzetiségnek, hanem e hon minden polgárainak, **az egész nemzetnek** közös ügye, s ezért nem, ha a magyar, szerb, román vagy sláv nemzetiség külön kívánatait támogatjuk, – hanem csak úgy intéztethetik el véglegesen, ha a hon közös érdekeit tartjuk szemünk előtt.

S a nemzetiségi kérdés békés megoldása, mely e haza jövője felett határozni fog, csak ettől függ.

Budán, május 1-én 1865.

B. Eötvös József